

Schijnvertoning rond woonplicht van wethouder

door

Arno Korsten en Cees Verstedden

In het verleden was door de combinatie raadslidmaatschap-wethouderschap gewaarborgd dat de wethouder ingezetene van de gemeente was. Sinds 2002 is voor de wethouder, net als voor het raadslid, apart voorgeschreven dat hij ingezetene van de gemeente moet zijn. Wordt vastgesteld dat een raadslid geen ingezetene van de gemeente meer is, dan komt aan zijn raadslidmaatschap automatisch een einde. Is een wethouder geen ingezetene meer, dan is er geen sprake van een dergelijk automatisme, maar moet de raad de wethouder ontslaan als hij niet zelf opstapt.

De wetgever heeft wel de mogelijkheid geopend dat de gemeenteraad een van elders komende wethouder voor maximaal het eerste jaar van zijn wethouderschap ontheffing verleent van de ingezetenschapseis. Zo wordt de tijd gegeven voor een verhuizing.

Omdat de praktijk daarmee niet helemaal uit de voeten kon, is de regeling van de Gemeentewet gewijzigd. Nu kan de raad met telkens maximaal één jaar verlengen. Dat kan echter niet zonder meer: er moet sprake zijn van een 'bijzonder geval'. Bij de opnemings van deze regeling in 2007 werd onderstreept dat de wetgever wilde vasthouden aan het principe dat de wethouder woont in de gemeente waarvan hij bestuurder is.

Tegen deze achtergrond is het vreemd dat de wetgever niet zegt wat onder een 'bijzonder geval' moet worden verstaan. Daardoor kunnen gemeenteraden er alle kanten mee op.

Kijkt men naar de gevallen waarin gemeenteraden wethouders de laatste jaren inwoonontheffing verlenen, dan is het duidelijk dat men zoekt naar argumenten. Crisis? Huis niet kwijt kunnen? Het blijkt dat die niet echt overtuigen, als men al de moeite doet argumenten te geven. In feite komt het er vaak op neer dat de raad een bepaalde wethouder, aan wie voor het eerste jaar en eventueel ook daarna ontheffing is verleend, graag wil houden. Dan zoekt de raad naar de een of andere motivering om de indruk te wekken dat er sprake is van een bijzonder geval. Of is nagegaan of een wethouder van de juiste kleur en kwaliteit in eigen gemeente te vinden was, ziet men niet als argument gebezigd. Als men de ontheffingsmogelijkheid wil gebruiken om over de juiste man op de juiste plaats te kunnen beschikken, zou men toch op zijn minst mogen verwachten dat eerst wordt gezocht bij personen die wel aan de ingezetenschapseis voldoen of willen gaan voldoen. Lukt het op die manier niet, *dan pas* kan men spreken van een 'bijzonder geval', lijkt ons.

Het feit dat het meestal gaat om een goed functionerende wethouder die voor het eerste jaar en vaak ook daarna ontheffing heeft gehad, legt op de raad natuurlijk ook een zekere druk om een verzoek om ontheffing in te willigen. Men ziet dan ook dat nogal eens wordt gegrepen naar het argument 'bestuurlijke continuïteit': de wethouder moet hoe dan ook

blijven. Dit om te voorkomen dat men naar een nieuwe wethouder moet gaan zoeken die zich dan weer moet gaan inwerken.

Minister Donner van Binnenlandse Zaken heeft vorig jaar een onderzoek laten uitvoeren naar de praktijk van het verlenen van ontheffingen van het ingezetenschapsvereiste door gemeenteraden. Daaruit is gebleken dat ruim veertig wethouders in 2011 een ontheffing wegens de aanwezigheid van een bijzonder geval hebben gekregen. Opvallend was dat velen - ook raadsleden - in gemeenten het wonen in de gemeente door een wethouder wel belangrijk vinden. Maar ook dat zij tegelijkertijd zeggen de bestuurlijke capaciteiten en de zichtbaarheid en betrokkenheid van de wethouder bij de gemeente zwaar te laten wegen. Het was dan ook niet vreemd dat de minister constateerde dat het verplichte jaarlijkse verlengingsverzoek haar doel voorbij schiet. En de vraag opwierp of het al dan niet moeten wonen in de gemeente niet beter helemaal aan de gemeenteraad kan worden overgelaten. Intussen is bij de behandeling van deze brief in de Tweede Kamer gebleken dat een ruime meerderheid daar wil vasthouden aan het principe dat de wethouder moet wonen in de gemeente waar hij zijn functie uitoefent. De minister heeft zich daarbij neergelegd.

Dit betekent dat de bestaande praktijk van schijnvertoningen wordt voortgezet. Het principe dat de wethouder in de gemeente moet wonen, blijft dus overeind. De gemeenteraad kan ontheffing verlenen wegens een 'bijzonder geval', maar heeft daarbij geen houvast voor zijn oordeelsvorming en kan alle kanten op. De raden zullen dus doorgaan met het naar willekeur hanteren van de ontheffingsmogelijkheid. En wethouders zullen daarop anticiperen.

Het komt er in feite op neer dat de raad gewoon de wethouder ontheffing kan verlenen omdat hij de wethouder wil behouden, een weg die minister Donner wees.

Het is beter aan de schijnvertoning in gemeenteraden een einde te maken door de raad dan ook maar gewoon te laten uitmaken of hij een wethouder wil die in de gemeente woont. Voor het gezag van de wetgever en van de gemeenteraden zou dat ook beter zijn. Een nieuwe minister en Tweede Kamer zal er nog eens naar moeten gaan kijken.

Prof. dr. A.F.A. Korsten is hoogleraar bestuurskunde. Drs. C.J.N. Versteden is bestuurlijk adviseur en o.a. oud-gemeentesecretaris van Utrecht.